

**ÎNSEMNĂTATEA VORBIRII SCENICE
ÎN PROCESUL DE ELABORARE A SPECTACOLULUI DE LICENȚĂ**
SIGNIFICANCE OF THE STAGE SPEAKING ART IN THE PROCESS
OF PREPARING THE GRADUATION PERFORMANCE

VERA GRIGORIEV (MEREUȚĂ),
profesor universitar,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

Este migăloasă munca depusă la elaborarea spectacolului de licență. Ghidați de regizorul-pedagog, studenții actori învață să transforme valorosul material literar în unul scenic, activ, eficient, expresiv. Toate elementele structurale ale piesei – ideea, conflictul, caracterele personajelor sunt exprimate prin cuvinte. Cuvântul trebuie bine șlefuit, reliefat artistic, ca să poată reda viața organică a personajului. Actorul este cel ce dă viață, dă valorificare scenică prin vocea sa acestor idei. Pedagogul de vorbire scenică urmărește același scop ca și pedagogul de artă actoricească: firescul, sinceritatea, comunicarea cu partenerul, puterea de convingere, cuvântul rostit fiind unul din elementele principale ale artei dramatice.

Cuvinte-cheie: cuvânt, voce, comunicare, tonalitate, atac verbal, tăcere scenică.

Developing a stage performance is thorough work. Guided by the teacher –director the students-actors learn to transform literary material of great value into an active, efficient of great expressive scenic work. All the structural elements of the play – the idea, conflict, the characters nature are expressed through words. The word should be well brushed up, artistically outlined so that it could convey the character's organic life. The actor is the one that gives life and stage valorisation to these ideas through his voice. Both the teacher of stage speaking and the acting art teacher per sue the same purpose: naturalness, sincerity, communication with the partner, the power of convincing; the spoken word being one of the main elements of dramatic art.

Keywords: word, voice, communication, verbal attack, silent stage.

Spectacolul de licență este produsul finit, rezultat în urma unei munci îndelungate, la care și-au dat aportul pedagogii și studenții. Rezultatul depinde de factori multipli: materia primă, adică gradul de sensibilitate artistică a abiturienților, capacitatea cadrului didactic de a selecta, de a sesiza acele „firi” cu sensibilitate artistică ce au perspectiva de evoluare continuă; calitatea predării tuturor disciplinelor formative; alegerea, pe parcursul anilor de studii, a unui repertoriu menit să scoată în evidență calitățile interpretative ale studentului, punând în valoare individualitatea lui artistică.

Pentru a putea intra în contact cu spectatorul, studentul actor trebuie să-și educe instrumentul principal de transmitere a ideilor și sentimentelor, adică aparatul fonorespirator, căci pe lângă talent, pe lângă capacitatea de a te transfigura, de a da viață unui personaj inventat de dramaturg, trebuie să aibă o voce puternică, sonoră, expresivă, o respirație bine susținută și o dicție clară. Fiecare student, treptat, își formează propriul laborator de creație pentru a putea înțelege, a ști prin ce mijloace și cum ajunge să-și vadă el personajul. Aceasta necesită timp, voință, muncă, cultură și implicare. În procesul de creare a personajului într-un spectacol de licență, studentul va demonstra gradul de cunoaștere, de acumulare a tehnicilor ce îl vor ajuta de-a lungul carierei sale artistice să poată trăi pe scenă o viață omenească adevărată. Căci „Teatrul, ca instituție are ca obiectiv fundamental spectacolul, iar obiectul artei este omul reprezentând cea mai importantă componentă a producției artistice” [1, p.50].

În scenă, cuvântul, fiecă replică rostită de actor, firește, exprimă un gând, o idee canalizată direct spre partener, având un obiectiv bine determinat. Cuvântul, cel mai important mijloc de exprimare a gândirii, este, totodată, cel mai important mijloc de comunicare cu partenerul, fiind astfel și instrumentul cel mai eficient de influențare a publicului. Modul cel mai sigur de a impresiona spectatorul este jocul pasionat și acțiunea verbală, acea interacțiune verbală ce imprimă sens și profunzime ideilor parvenite din concepțiile și stilul autorului. Acestea alimentează imaginația actorului, viziunile, percepțiile și intențiile sale.

Toate elementele structurale ale piesei – ideea, conflictul, caracterele personajelor sunt exprimate prin cuvinte. Actorul este cel ce dă viață, dă valorificare scenică prin vocea sa acestor idei. Textul autorului este sursa tuturor problemelor: atât de ordin psihologic, cât și de ordin plastic. „ricât de talentat ar fi actorul, dacă nu stăpânește arta vorbirii scenice, mesajul textului rostit pe scenă nu va trece în public, iar transmiterea textului în imagini artistice nu va putea fi pe deplin realizat, ajungându-se astfel la apariția unei rupturi între mesaj și modul de expunere” [1, p.51].

Pedagogul de vorbire scenică urmărește același scop ca și pedagogul de artă actoricească: firescul, sinceritatea, comunicarea cu partenerul, puterea de convingere, cuvântul rostit fiind unul din elementele principale ale artei dramatice. Din primii ani de studii, pas cu pas, studenții viitori actori, ghidați de pedagogul de vorbire scenică, își formează acele deprinderi, acele abilități, de care urmează să se folosească pe întreg parcursul carierei lor artistice.

Evident că noi, românii din Basarabia, avem mari probleme de pronunție corectă românească, precum și de artoepie, de melodicitate. Vorbirea exprimă gândirea, or noi mai avem și gândirea influențată încă de mediul lingvistic nefavorabil vorbirii firești, vorbirii culte. Aceasta ne complică mult sarcina didactico-artistică. Dar mulți studenți actori, grație sânguinței, dorinței lor de a crea, depășesc într-o măsură mai mare sau mică, această dificultate.

Consider că școala de artă teatrală din Chișinău dispune de suficiente cadre didactice, cu o bună pregătire profesională, capabile să lanseze promoții calificate de actori pentru teatrele dramatice și pentru teatrul cu păpuși, pentru televiziune și cinematografie.

Dovadă sunt și participările cu spectacole studențești la diverse festivaluri internaționale, unde arta lor este mult apreciată.

O altă dovadă sunt și spectacolele de licență ale promoției anului 2013.

Coordonatorul artistic al acestei clase este Nelly Cozaru, conferențiar universitar, Mestru în artă, actriță de profesie, absolventă a prestigioasei școli de teatru *Boris Șciukin* din Moscova. Repertoriul de finalizare cuprinde patru spectacole: piesele *Clasa noastră* de Tadeusz Slobodzeanec, în regia actriței-pedagog Luminița Țăcu, *Dragă doamnă profesoară*, după piesa Ludmillei Razumovskaia *Dorogaia Elena Sergheevna, Lecția și Regele moar*” de Eugene Ionesco. Acestea trei din urmă – în regia dnei N. Cozaru.

Spectacolele nominalizate conțin mult text, multe dialoguri, monologuri de o tensionată trăire interioară. Atât în vorbirea dialogată, cât și în cea monologată, privirea actorului, mimica sa reda cu precizie reacția personajului la replica partenerului; replica-răspuns se iscă mai întâi în minte, apoi trece în cuvânt, iar intonația scoate în evidență atitudinea clară a personajului, fiind dictată de modul de apreciere a evenimentului.

Privind partenerul în față (deși există și alte modalități regizorale) și conștientizând vorbele acestuia, îi vei simți mai lesne starea de spirit, ghici gândurile, sentimentele, dorințele, intențiile și vei nimeri ușor în aceeași tonalitate cu el, dând dialogului firescul natural. Dacă ar fi să urmărim cum ce încheagă, se înlănțuie un dialog în viață, am constata că vorbitorii nimeresc în aceeași tonalitate. Nu în zadar e și proverbul popular „Cum îi spusul, așa-i și răspunsul”, sau „Cum e bună ziua, așa-i și mulțumita”.

Vorbirea vie este foarte nuanțată or, anume nuanțele intonaționale redau întocmai multiplele stări și sensuri ale cuvintelor, căci sunetele izvorâte din suflet, din inimă sunt mult mai variate decât cele șapte note muzicale. În fond ce este un dialog? Este o luptă, când deschisă, când ascunsă, între două minți, două spirite, între două voinți, între două dorinți, între două temperamente. E o luptă aprigă. Cedează cel mai slab de fire, nu neapărat cel ce are dreptate. Este deci un atac verbal asupra oponentului.

Tocmai așa se întâmplă în spectacolele *Regele moare* și *Dragă doamnă profesoară* – un atac verbal la limita puterilor sufletești și chiar fizice. Așa este duelul verbal Beranger (Ion Borș) --Margareta (Olesea Sveclă), Margareta-Maria (Tanea Miron) din „Regele moare”, precum și duelul verbal Vladimir (Ion Borș) – profesoara (Eugenia Pasat), Vladimir – Pavel (Anatol Guzic) din *Dragă doamnă profesoară*, ceea ce imprimă efect și valoare jocului.

O bună parte dintre tinerii actori stăpânesc arta cuvântului. Fiindcă pe scenă a ști să vorbești înseamnă a ști să redai întreaga gamă de nuanțe cuprinsă în dialogurile dramaturgului, să poți reda esențialul fără a-l îngroșa, să știi și să rostești fraza în așa mod, ca să nu dispară nuanțele, sensul și impresia asupra publicului, scontată de autor. „Vorbirea scenică indiferent de timp și spațiu, face parte dintr-un întreg cu referire la toată munca de elaborare a actului artistic de conturare a personajului, iar stăpânirea corectă a tehnicii vorbirii ajută pe actor la desprinderea în mod conștient de limitele vorbirii sale proprii și oferă posibilitatea unei rostiri care să particularizeze sau să definescă mai bine personajul interpretat” [1, p.51].

Și la Arta actorului și la Arta vorbirii *cuvântului* i se acordă atenție sporită. Deși actorul învață textul pe dinafară, trebuie să lase impresia că acest text acum, în această clipă se naște în mintea lui în urma confruntărilor cu oamenii-personaje din piesă. În baza textului oferit de dramaturg, actorul este învățat să-și imagineze, să-și creeze biografia personajului, să cunoască detaliat mediul din care provine, ce a făcut și de unde vine în momentul în care apare în scenă etc.,etc. Iar toate acestea publicul

le află doar din modul cum reușește actorul să-și susțină partitura rolului, cum știe să vorbească, să comunice. Actorul nu este învățat doar să învețe, să știe textul, ci să și-l însușească în mod organic, ca și cum acestea ar fi propriile sale raționamente, propriile cuvinte. Doar printr-o analiză aprofundată a tuturor circumstanțelor vieții personajului, actorul va putea înțelege de ce gândirea, simțirea și acțiunile lui sunt exprimate anume prin aceste cuvinte propuse de autor.

Ghidați de regizorul-pedagog, studenții actori învață să transforme valorosul material literar în unul scenic, activ, eficient, expresiv. Este migăloasă munca depusă la elaborarea spectacolului de licență. Chiar de la prima lectură pe roluri. Citind textul rolului său, actorul pătrunde în conținutul piesei, își conturează relațiile cu partenerii, caută să comunice cu ei, își stabilește sarcina personajului și caută mijloacele scenice necesare realizării acestei sarcini. Totodată, conștientizează capacitatea enormă a cuvântului de a impresiona publicul, a-l emoționa.

În procesul de elaborare a spectacolului, studenții conștientizează că, pe scenă, cuvântul nu poate fi tratat ca un element auxiliar, secundar, ca un mijloc neutru de comunicare cu partenerul și cu publicul. Cuvântul trebuie bine șlefuit, reliefat artistic, ca să poată reda viața organică a personajului.

În funcție de stilul autorului, pe care studentul actor îl descoperă în timpul repetițiilor, în procesul de lucru cu sine însuși va găsi și maniera de vorbire a personajului său.

Așa s-a întâmplat în *Lecția* de Ionesco.

Ștefan Bouroșu și-a construit rolul *Profesorului* utilizând o largă paletă vocală: cuvânt, cânt, vocaliză, șoaptă, care vin să-i reflecte firea avidă de viață, mintea lui ramolită, cruzimea inconștientă, demența. Cu totul altfel vorbește Eleva – Dan Melnic, angajându-se într-un duel verbal cu Profesorul, dar căruia îi cade victimă. Fără a-și schimba timbrul bărbătesc, prin inflexiuni vocale, căutate, elaborate și sabilate cu precizie, prin plasticitate corporală expresivă, Dan reușește să prezinte caracterul feminin al Elevei.

Sarcina, misiunea pedagogului de vorbire scenică constă în a învăța studentul să vorbească, adică să poată răspunde în același ton la tot ce aude în preajmă. A vorbi scenic înseamnă să poți nimeri nu doar în tonalitatea partenerului, ci în tonalitatea generală a piesei, să-ți nuanțezi astfel modulațiile vocii, ca acestea să exprime întocmai viața interioară a personajului, scopul lui să armonizeze plenar cu supratema spectacolului.

Studenții actori, în procesul de studii, însușesc și rolul pauzei afective, psihologice, adică a tăcerii în scenă. Să știi să taci înseamnă, în primul rând, să știi să ascuți, să auzi, să judeci, și, ascultând, să răspunzi la fiecă manifestare a gândirii partenerului, să reacționezi, dar nu prin cuvânt, ci prin privire. „Cu urechea fii într-un loc, dar fii cu ochii în patru. Ascultă ce vorbește un erou, dar privește și ce face când vorbește, și ia seama bine dacă se potrivește cum este cu ce spune, și în același timp privește mereu și pe ceilalți care tac, și vezi ce fac. Controlează cu toată severitatea bunului- simț, dacă se potrivește cum sunt eroii care nu spun nimic cu ce spune eroul care vorbește” [2, p.56].

Ce mult diferă privirile, ochii protagoniștilor din *Regele moare* de cele din *Lecția* sau de cele din *Dragă doamnă profesoară*. Sunt priviri pline de sens, cu o mare încărcătură energetică. Tăcerea scenică e la fel de importantă ca vorbirea scenică. Tehnica tăcerii nu este deloc mai ușoară decât tehnica vorbirii. Și aceste tehnici fac parte din elementele psihotehnicii interioare a actorului.

Pedagogul de vorbire, în colaborare cu pedagogul de măiestrie actricească, le cultivă studenților abilități tehnice, dexteritatea de înțelege și însuși cât mai bine arta actorului. Marele I.L. Caragiale spunea: „Instituțiile de cultură înaltă, publice și private, sunt menite și datoare nu să producă talente, ci să inițieze în secretele tehnice ale artei pe cei ce, cu mult mai înainte de a le pași pragul, erau talente, anume de când pășiseră un prag mult mai solemn, pragul existenței pământeste” [2, p. 192].

De ce este nevoie să însușești anumite tehnici: psihofizice, de vorbire, de expresie corporală etc. Metoda de învățare a tehnicii vorbirii scenice, a artei vorbirii este un proces creativ și are un rol important și la redarea particularităților vorbirii în stare de trăire emoțională tensionată.

Caracteristicile calitative ale vorbirii, ale vocii suportă modificări pe parcursul tuturor verigilor

lanțului verbal – la nivelurile de sens, logico-gramatical, dinamic, de intensitate. În condițiile scenei, deși textul rolului rămâne stabil, gradul de expresivitate a vorbirii crește în funcție de gradul afectivității și de toți factorii ce se manifestă în condițiile unei munci creative inspirate, punând în evidență potențialul studentului de a stăpâni mijloacele de vorbire scenică. Apar astfel condiții organice de îmbogățire intonațională excepțională a vocii vorbite.

Se întâmplă însă că, din cauza creșterii tensiunii trăirii afective, să se producă și unele dezacordări între verigile de sens logic și cele motrice, poate scăpa de sub control procesul de reproducere a suneților vorbirii, ba apar și greșeli de pronunție, se modifică tonusul muscular al aparatului de vorbire și mișcărilor articulatorii și, ca rezultat, are de suferit claritatea vorbirii, cuvântul artistic.

Doar în procesul de creație, de elaborare a rolului în spectacolul de licență, studentul dobândește iscusița de a stăpâni sigur tehnica vorbirii scenice, în condițiile comportamentale firești ale actorului, care va acționa conform circumstanțelor rolului și personajului. Acești factori determină necesitatea unei munci creative asidue asupra textului și asistența obligatorie a pedagogului de vorbire scenică, deoarece lucrul asupra rolului contribuie la educarea tehnicii actricești interioare, problemele de vorbire fiind adesea lăsate pe plan secundar.

Unii pedagogi de măiestrie actricească consideră că actorul trebuie să se preocupe de vorbire chiar din perioada inițială, pe când alții preferă să o facă mai târziu, când textul este deja elaborat, după ce sunt determinate mișcărilor interioare esențiale, stabilite sarcinile, adică atunci când interpreții sunt mai siguri de traseul rolului, iar conținutul este bine asimilat. La această etapă, pedagogul de vorbire, urmărind cu atenție procesul de activare și înlănțuire a intențiilor personajelor, poate sugera unele mijloace de expresivitate verbală, de adaptabilitate vocală, de accentuări. Totodată, lucrul asupra rolului scoate în evidență și faptul cât de capabil este studentul de a-și transforma cunoștințele, deprinderile și abilitățile în artă actricească, ce probleme de ordin vocal și verbal mai necesită o atenție sporită.

Vorbirea scenică se apreciază ca un proces organic de comunicare. Toate formele de lucru asupra cuvântului, legate de tehnica rostirii și a rezonanței, de logica și expresivitatea vorbirii, precum și cele de vorbire definitorie, constituie, în fond, elementele necesare creării unității stilistice a spectacolului.

Deja în anul IV de studii, munca la elaborarea Spectacolului de licență concentrează toate problemele de educare a vorbirii scenice – de la cele de respirație, voce, dicțiune, ortoepie, frazare la cele de elaborare a manierei verbale și de găsimă a stilului autorului. Acest lucru solicită o deosebită preocupare atât din partea pedagogului-regizor cât și a celui de artă vorbirii. În ce măsură au fost obținute rezultatele scontate, o demonstrează susținerea rolului în spectacolul de licență. De regulă, fiecare student evoluează în două sau trei spectacole, interpretând roluri diferite atât ca factură psihologică, cât și ca debit vocal, pentru a-și putea scoate în evidență calitățile artistice și potențialul interpretativ.

În concluzie putem afirma că vorbirea scenică se apreciază ca un proces organic de comunicare. Toate formele de lucru asupra cuvântului legate de tehnica rostirii și a rezonanței, de logica și expresivitatea vorbirii, precum și cele de vorbire definitorie, constituie, în fond, elementele necesare creării unității stilistice a spectacolului. Studentul își poate elabora metoda de abordare a rolului în procesul interacțiunii artei actorului cu artă vorbirii scenice.

Referințe bibliografice

1. HUZUM, O. Vorbire scenică în teatru. În: *Artă și educație artistică*, nr.2 (20), 2012, pag. 50-55, Bălți: Tipografia Universității de Stat „Alec Russo”.
2. CARAGIALE, I.L. *Despre teatru*. București: Editura de Stat pentru literatură și artă, 1957.